Kinesisk

«Kinesisk» kan også referere til Kina og kinesere.

Kinesisk, eller **han-kinesisk** (汉语/漢語, 华语/華語, eller 中文; pinyin: *hànyǔ*, *huáyǔ*, eller *zhōngwén*, på norsk «Han-språk», «Hua-språk» eller «midtens talemål») er et språk eller en språkgruppe som hører til den sinotibetanske språkfamilien. Kinesisk domineres av talespråket **mandarin**, og «kinesisk» brukes gjerne metonymt som synonym for mandarin.[1] Språket skrives med kinesiske skrifttegn, kjent som hanzi (汉字 *Hanzi*, «han-skrift»). Om lag 20 % av verdens befolkning har kinesisk som morsmål (eller undervisningsspråk), og det er dermed det språket med flest morsmålsbrukere i verden, hvis man regner det som ett språk. Det normerte kinesiske språket (standard kinesisk) er det offisielle språket i Folkerepublikken Kina og Republikken Kina (Taiwan), i tillegg til å være ett av fire offisielle språk i Singapore, og ett av de seks offisielle språk i FN.

Avhengig av klassifiseringsmetode, er det mellom seks og tolv språkgrupper innenfor Kina. Generelt er dialektforskjellene relativt små i Nord-Kina, mens i sør er språkforskjellene ofte så store at de er gjensidig uforståelige. De største språkgruppene er mandarin (1 000 millioner), wu (90 millioner), kantonesisk (ca. 80 millioner), foruten ikke-kinesiske språk som mongolsk og tibetansk. Påvirkning fra skolesystemet og TV har ført til at nesten alle kinesere forstår Beijing-varianten av mandarin - som er å regne som «rikskinesisk» selv om de snakker sin lokale variant av kinesisk til daglig.

Skriftspråket har vært en samlende faktor i kinesisk historie. Etter om lag 1500 års bruk med mange varianter ble tegnene standardisert under Qín-dynastiet på 220-tallet f.Kr. Språket basert på skriftlig kinesisk ble kjent som «klassisk kinesisk» og ble i 2000 år brukt i embetsverk og litteratur. I likhet med latin i Europa fjernet talemålet seg mer og mer fra klassisk kinesisk slik at det krevde mange års trening å beherske dette kunstspråket. På 1900-tallet kom det i gang en reformbevegelse der en ønsket å samordne talemålet og skriftspråket. Et av resultatene av dette ble en språkreform på 1950-tallet. Da ble antallet strøk redusert i de fleste skrifttegn. De klassiske skifttegnene kalles i dag «tradisjonelle», og blir fortsatt brukt på Taiwan, i Hongkong og Macao og andre grupper kinesere utenfor Folkerepublikken, mens de forenklede overtok i

Kinesisk (汉语/漢語；中文)	
中文	
"Kinesisk (skrift)språk" (pinyin: zhōngwén) skrevet med kinesiske skrifttegn	
Talt i:	Folkerepublikken Kina, Republikken Kina, Singapore, Indonesia, Malaysia, Mongolia, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Afghanistan, Pakistan, Nepal, Bhutan, India, Myanmar, Laos, Vietnam, Macao, Hongkong, Sør-Korea, Russland, Frankrike,
Rangering:	1 (hvis regnet som ett språk)
Genetisk klassifikasjon:	Sino-tibetansk **Sinittisk** **Kinesisk**
Offisiell status	
Offisielt språk:	Folkerepublikken Kina, Republikken Kina, Singapore
Regulerande organ:	i Folkerepublikken Kina: ulike organ (https://web.archive.org/web/20151218080430/http://www.china-language.gov.cn/)(på kinesisk)

Folkerepublikken, og etter hvert også i Malaysia og Singapore. (Internasjonale institusjoner som har kinesisk som offisielt arbeidsspråk, bruker det samme tegnsettet som det landet som representerer «Kina».)

Språkkoder	
ISO 639-1	zh
RFC 3066	zh
ISO 639-2(B)	chi
ISO 639-2(T)	zho
SIL	-
Merk: Ikke alle språkforskere regner kinesisk som *ett* språk. Se her for mer informasjon om denne begrepsforskjellen.	

En stor forskjell mellom kinesisk språk og de indoeuropeiske er at kineserne klarere skiller mellom skriftspråk (*wén*), og talespråk (*yǔ*). Dette skillet nedfeller seg i ordene for skrevne ord (*zì*) og talte ord (*huá*).

En interessant forskjell er at mens norsk regnes som ett talespråk med flere varianter av skriftspråket, regnes kinesisk som mange forskjellige talespråk, men med ett felles skriftspråk.

Innhold

Kinesisk talespråk

Kinesisk talespråk er et tonespråk og er i slekt med tibetansk og burmesisk, men er ikke i slekt med nabospråkene mongolsk, koreansk, vietnamesisk, thai eller japansk. Disse språkene har likevel blitt påvirket av kinesisk gjennom tidene. Taiwan-kinesisk, koreansk og japansk språk bruker kinesiske tegn i skriftspråkene sine, da kalt henholdsvis *hancha*, *hanja* og *kanji*. I Nord-Korea brukes ikke lenger hanja, og *Hangul* er der det eneste skriftspråket. I Sør-Korea bruker en hanja som en slags uthevet tekst. Vietnamesisk har også mange kinesiske lånord, men siden språket nå skrives med det latinske alfabetet, bruker man ikke lenger kinesiske tegn.

De fleste språkforskere klassifiserer variantene av kinesisk i den sinotibetanske språkfamilien. De antar at det eksisterte et urspråk (tilsvarende protoindoeuropeisk) som alle de sinittiske og tibetokarenske språkene stammer fra. Sammenhengen mellom kinesisk og de andre sino-tibetanske språkene er ennå uklar og er gjenstand for forskning. Forskere forsøker å rekonstruere protosinotibetansk. Det største problemet er at selv om det finnes god dokumentasjon som hjelper med å rekonstruere lydene av antikk kinesisk, så finnes det ingen skriftlig dokumentasjon på skillet mellom protosinotibetansk. I tillegg er mange av de andre språkene som kunne ha fått betydning i rekonstrueringen av proto-sino-tibetansk dårlig dokumenterte og forstått.

Kartene ovenfor viser undergrupperingene av han-kinesisk. Disse blir ofte kalt dialekter, selv om de lingvistisk sett kan ses på som ulike språk. De syv hovedgruppene av han-dialekter er mandarin (se linjene trukket fra Beijing), wu (inkl. shanghainesisk), xiang, yuè (kantonesisk), gan, hakka og min. Språkforskerne deler denne siste gruppen opp i 5 eller 7 undergrupper, alle med språk som regnes som gjensidig

uforståelige. Språkforskere som skiller mellom ti istedenfor syv hovedgrupper skiller jin fra mandarin, ping fra yue, og hui fra wu. Det finnes også mange andre mindre grupper som gjør klassifisering forvirrende. Disse inkluderer blant annet dungan, en nordvestlig mandarindialekt snakket av muslimer av kinesisk opphav som bor i Kirgisistan, danzhouhua talt på Hainan, waxianghua 瓦乡话 (ikke det samme som xiang 湘) talt i vestre Hunan, og shaozhou-tuhua talt i nordre Guangdong.

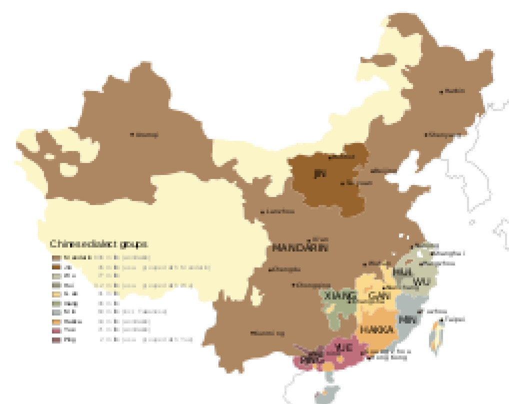
I tillegg til de ovennevnte, finnes også begrepene putonghua og guoyu for de offisielle språkene henholdsvis i Folkerepublikken Kina og i Republikken Kina (Taiwan). Begge disse er basert på (mandarin)dialekten av han-kinesisk slik den snakkes rundt Beijing, og blir brukt som et *lingua franca* på det kinesiske subkontinentet. Det er derfor stats-, media- og undervisningsspråket i begge disse landene.

Der er strid om terminologien som blir brukt for å beskrive de forskjellige undergruppene til kinesisk. Noen foretrekker å kalle kinesisk et språk og undergruppene dialekter, mens andre foretrekker å kalle kinesisk en språkfamilie og undergruppene språk. Men selv om Dungan ligger veldig nær han-kinesisk, er det ikke mange som regner det som «kinesisk» siden det er blir skrevet med kyrillisk alfabet, og talt av dunganfolket utenfor Kina, et folk som ikke blir regnet for å være kinesisk.

Det er vanlig at kinesisktalende snakker flere varianter av språket. For eksempel kan en person i Sør-Kina ofte snakke rikspråket *Putonghua*, den lokale språkvarianten i tillegg til en annen regional dialekt, som for eksempel kantonesisk. Flerspråklige personer som dette er i stand til å kodeveksle mellom de ulike språkene avhengig av kontekst. Av og til blir de ulike dialektene blandet med hverandre, avhengig av geografisk påvirkning. En person som bor på Taiwan for eksempel, blander ofte uttale, fraser og ord fra mandarin og taiwansk. Denne blandingen er sosialt akseptert i mange tilfelle.

Er kinesisk et språk eller en språkfamilie?

Kinesisk talespråk er satt sammen av mange regionale og gjensidig uforståelige varianter. I Vesten kjenner mange til hvordan de romanske språkene alle stammer fra latin og dermed har mange lignende egenskaper – selv om de er gjensidig uforståelige. Den kinesiske språkutviklingen er likeartet, men den sosiopolitiske sammenhengen er ganske ulik.

Variantene innen det kinesiske språk, eller den kinesiske språkfamilie

Politisk oppstykking i Europa skapte uavhengige nasjonalstater som er noenlunde like store som de kinesiske provinsene. Dette skapte et politisk ønske om å danne separate kulturelle og litterære mål i de forskjellige nasjonalstatene. Språkene ble standardiserte innen hver stat.

I Kina eksisterte det hele tiden en kulturell og litterær standard, selv om det samtidig ikke eksisterte noe spesielt ønske om å standardisere talespråket mellom de ulike byene og provinsene. Dette resulterte i en språklig kontekst som er svært ulik den vi ser i Europa, og dette har hatt sterk påvirkning på hvordan en beskriver de ulike variantene av kinesisk talespråk.

Det var for eksempel vanlig at språket i en nasjonalstat ble standardisert til slik det ble talt i hovedstaden. Det gjorde det lett å klassifisere språk som for eksempel fransk og spansk og var med på å skjerpe de språklige forskjellene. En bonde på den franske siden av grensen begynte å modellere språket sitt etter slik en snakket i Paris, mens en bonde på den spanske siden snakket mer Madrid-dialekt. Dette skjedde ikke i Kina, så kategorisering av variasjoner kan være vanskelig, delvis fordi ulike dialekter blander seg med hverandre. På grunn av dette er språkforskere uenige med hverandre om klassifisering.

Kinesere ser generelt på kinesisk som étt språk. For å beskrive dialekter bruker kinesere vanligvis *bymål*, som i *Beijing hua* (北京話/北京话, beijingmål), eller *Shanghai hua* (上海話/上海话, shanghaidialekt). Folk flest bryr seg dermed lite om hvordan disse forskjellige *hua* er kategoriserte som "språk" basert på gjensidig forståelse. Selv om mange naboprovinser i Nord-Kina har ganske likt talespråk, mens folk i naboprovinser i Sør-Kina kan ha problem med å forstå hverandre, blir alle disse språkvariantene regnet som ulike *hua*, likestilte varianter av ett kinesisk talespråk.

På grunn av denne oppfatningen om ett kinesisk talespråk av majoriteten av de kinesisktalende, bruker mange språkforskere denne definisjonen og regner kinesisk som ett språk og variasjon som dialekter. Andre bruker gjensidig forståelse mellom språkbrukere for å definere fra syv til sytten ulikt beslektede «språk» under språkgruppen kinesisk, alle med variasjoner en kan sammenligne med variasjonene i de romanske språkene.

Det bør også merkes at dette skillet kan ha politiske overtoner. Å regne kinesisk som forskjellige språk kan implisere at Kina faktisk skulle ha vært mange ulike nasjoner, og at Hàn-folket faktisk er sammensatt av flere etnisiteter. Kinesiske myndigheter avviser kategorisk at dialektene er *språk*, og mange kinesere trives heller ikke med tanken om flere kinesiske språk fordi de er redde for at den kan legitimisere separatistbevegelser. Tilhengere av taiwansk uavhengighet driver for eksempel fram Min- og Hakka-undervising.

Sammenhengene mellom etnisitet, politikk og språk kan likevel være mer komplekse enn dette. Folk som snakker wu, min, hakka eller yue, og regner disse som egne talespråk, men likevel ser på det kinesiske folk som en enhet, ser ikke på det som en motsetning . I tillegg erklærer Folkerepublikken Kina offisielt at Kina er en multietnisk nasjon, og at begrepet kinesisk også inkluderer de 8 % av befolkningen som ikke har kinesisk som morsmål i det hele tatt. De som snakker kinesisk blir kalt Hàn-kinesere, noe som er et etnisk og kulturelt konsept, ikke et politisk. På samme måte kan en finne tilhengere av kinesisk sammenslåing som også er interesserte i å fremheve de lokale dialektene, og tilhengere av taiwansk uavhengighet som er lite interesserte i temaet .

Se også

- Kinesiske skrifttegn

Litteratur

Alment

- Johan Björkstén: *Learn to write Chinese characters*, ISBN 0-300-05771-7, Svensk utgave: *Lär dig skriva kinesiska tecken*, ISBN 91-44-36011-8
- John DeFrancis: *The Chinese Language: Fact and Fantasy*. University of Hawaii Press, Honolulu 1984
- Bernhard Karlgren: *Schrift und Sprache der Chinesen*. 2. Aufl., Springer, 2001, ISBN 3-540-42138-6.
- Cecilia Lindqvist: *Tegnenes rike : en beretning om kineserne og skrifttegnene deres*, Kinesisk kulturhistorie sett i lys av 500 av de vanligste skrifttegnenes historie. Skrevet av Sveriges fremste nålevende sinolog etter flere års studier i Kina, TANO 1993, ISBN 82-03-22000-2
- Jerry Norman: *Chinese.* Cambridge University Press, 1988, ISBN 0-521-22809-3, ISBN 0-521-29653-6.
- S. Robert Ramsey: *The Languages of China.* 2. Auflage. Princeton University Press, Princeton 1987. ISBN 0-691-06694-9, ISBN 0-691-01468-X

- Graham Thurgood og Randy J. LaPolla: *The Sino-Tibetan Languages.* Routledge, London 2003. *(om kinesisk: s. 57-166)*
- Yip Po-Ching og Don Rimmington: *Chinese : an essential grammar*, En av de mest populære nybegynnerbøkene i kinesisk grammatikk, ISBN 0-415-16037-5

Språkhistorie og historiske språk

- William H. Baxter: *A Handbook of Old Chinese Phonology. Trends in Linguistics, Studies and monographs No. 64* Mouton de Gruyter, Berlin / New York 1992. ISBN 3-11-012324-X.
- W. A. C. H. Dobson: *Early Archaic Chinese. A Descriptive Grammar.* University of Toronto Press, Toronto 1962 *(behandler språket i det 11. og 10. århundre f.Kr..)*
- И. С. Гуревич. И. Т. Зограф: *Хрестоматия по истории китайского языка III-XV вв.* (*Chrestomati fot historien til det kinesiske språk fra det 3. til 15. århundre*), Moskva 1984
- Alain Peyraube: «Recent issues in chinese historical syntax», i: C.-T. James Huang og Y.-H. Audrey Li: *New Horizons in Chinese Linguistics*, 161-214. Kluwer, Dordrecht 1996
- Edwin G. Pulleyblank: *Outline of a Classical Chinese Grammar*, Vancouver, University of British Columbia Press 1995; ISBN 0-7748-0505-6 / ISBN 0-7748-0541-2.
- Wang Li (王力): *漢語史稿* (*Skisse av det kinesiske språks historie*). Beijing 1957.
- Dan Xu: *Typological change in Chinese syntax*. Oxford University Press, Oxford 2007, ISBN 0-19-929756-8.
- Yang Bojun (杨伯峻) og He Leshi (何乐士): *古汉语语法及其发展* (*Antikk kinesisks grammatikk og utvikling*). Yuwen Chubanshe, Beijing 2001

Leksika

- Instituts Ricci (utg.): *Le Grand Dictionnaire Ricci de la langue chinoise.* Desclée de Brouwer, Paris 2001. ISBN 2-220-04667-2.
- Robert Henry Mathews: *Mathews' Chinese-English dictionary.* China Inland Mission, Shanghai 1931; Nytrykk: Harvard University Press, Cambridge 1943 etc.).
- Werner Rüdenberg, Hans Otto Heinrich Stange: *Chinesisch-deutsches Wörterbuch.* Cram, de Gruyter & Co., Hamburg 1963.
- Li Rong (李荣): *现代汉语方言大词典* (*Stor ordbok for moderne kinesiske dialekter*), Jiangsu jiaoyu chubanshe, Nanjing 2002. ISBN 7-5343-5080-8

Referanser

1. ^ A national strategic language for China (http://www.danwei.org/language/chinas_national_strategic_lang.php) – Zhang Wenmu for *Danwei*, 10. februar 2010

Eksterne lenker

- Norsk-kinesisk åpen ordbok (http://kaifangcidian.com/norsk)
- Mandarin (https://web.archive.org/web/20101007081905/http://www.lmp.ucla.edu/Profile.aspx?menu=004&LangID=78) - *UCLA Language Materials Project*, University of California Los Angeles (UCLA).
- Cantonese (https://web.archive.org/web/20110605045435/http://www.lmp.ucla.edu/Profile.aspx?LangID=73&menu=004) - UCLA Language Materials Project, University of California Los Angeles (UCLA).